

**PESA INTERNATIONAL JOURNAL
OF
SOCIAL STUDIES**

*PESA ULUSLARARASI
SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ*

December 2017, Vol:3, Issue:4
e-ISSN: 2149-8385

Aralık 2017, Cilt:3, Sayı 4
p-ISSN: 2528-9950

journal homepage: www.sosyalarastirmalar.org

**Günümüzün Önemli Küresel Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme
An Assessment of Today's Major Global Problems**

İsmail KİTAPÇI

Yrd. Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü, i.kitapci@yahoo.com.tr

<https://doi.org/10.25272/j.2149-8385.2017.3.4.21>

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Makale Geçmişi:
Geliş 22 Ekim 2017
Kabul 21 Kasım 2017

Anahtar Kelimeler:

Küreselleşme, Küresel Sorunlar, Küresel Devlet.

© 2017 PESA Tüm hakları saklıdır

Küresel dünyanın ortak sorunları olduğu kadar ülkelerin birtakım sosyal, ekonomik siyasal ve demografik farklılıklarından kaynaklanan sorunlar da bulunmaktadır. Bu nedenle küreselleşme süreci ortak sorunların varlığından hareket ettiği gibi aynı zamanda her bölgenin kendi iç dinamiklerini de göz önünde bulundurmamak durumundadır. Aynı zamanda tüm ülkeler kendi gerçekliğinin yanı sıra küresel gerçekliği de dikkate almak zorundadır. Küresel gerçekleri görmezden gelmekten ziyade; bunlarla yüzleşmek ve küreselleşmeden kaynaklanan sorunlara çözüm getirme yeteneğinin geliştirilmesi yerküreyi daha yaşanabilir bir yer haline getirebilir. Aynı zamanda ekonomik küreselleşmenin hızına yetişebilecek yeni ve dinamik küresel kurumların oluşturulması, hesap verebilir ve şeffaf düzenlemelerin yapılması küreselleşmenin olumsuz etkilerini azaltabilir. Bu çalışmada 21. yüzyılın önemli küresel sorunları analiz edilirken küresel sorunlara karşı nasıl bir bakış açısı getirilmesi gerektiği de sorgulanmaktadır.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Article History:
Received 22 Oct 2017
Accepted 21 Nov 2017

Keywords:

Globalization, Global Problems, Global State.

There are also problems arising from some social, economic, political and demographic differences of the countries as well as the global problems of the global world. For this reason, as globalization process moves from the existence of common problems, it also has to take into consideration the internal dynamics of each region. At the same time, all countries have to take into account the global reality as well as their reality. It is far from ignoring global realities; the development of the ability to confront them and to solve the problems arising from globalization can make the earth a more livable place. At the same time, the creation of new and dynamic global institutions can catch up with the pace of economic globalization, and the creation of accountable and transparent regulations can reduce the negative impacts of globalization. In this study, it is questioned what kind of perspective should be brought against the global problems while analyzing the important global problems of the 21st century.

1.Giriş

Küresel dünyanın ortak sorunları olduğu kadar ülkelerin birtakım sosyal, ekonomik siyasal ve demografik farklılıklarından kaynaklanan sorunlar da bulunmaktadır. Bu yüzden küreselleşme süreci ortak sorunların varlığından hareket ettiği gibi aynı zamanda her bölgenin kendi iç dinamiklerini de göz önünde bulundurmamak durumundadır. Aynı zamanda tüm ülkeler kendi

gerçekliğinin yanı sıra küresel gerçekliği de dikkate almak zorundadır. Bu noktada Thomas Jefferson'un 'bilgi korkuyu yener' sözü küreselleşmeye karşı bakış açısının geliştirilmesi açısından önemlidir. Küresel gerçekleri görmezden gelmekten ziyade; bunlarla yüzleşmek ve küreselleşmeden kaynaklanan sorunlara çözüm getirme yeteneğinin geliştirilmesi yerküreyi daha yaşanabilir bir yer haline getirebilir.

2. Küresel Sorunlar

Küreselleşme süreci yeni fırsatları beraberinde getirdiği gibi aynı zamanda yeni küresel sorunlara da yol açmaktadır. Bu noktada sorunları çözmenin birinci yolu sorunların teşhisinden geçmektedir. Küresel sorunlara karşı duyarsızlaşma küresel sorunların rasyonel bir şekilde kontrol altına alınmasını zorlaştıracaktır. Günümüzde çok sayıda küresel sorun bulunmakla beraber küresel sorunların çoğu iç içe geçmiş durumdadır. Örneğin iklim değişikliği sorunu önemli bir çevresel ve etik bir sorun olduğu kadar göç sorunları ile de ilgilidir. Sağlık ve sosyal güvenlik sorunlarını da birbirinden ayırmak oldukça güçtür. Ayrıca insan hakları ve demokratikleşme başta olmak üzere birçok küresel sorun etik bir sorun olarak da değerlendirilebilir. Bu yüzden küresel sorunları birbirlerinden keskin sınırlarla ayırmak oldukça güçtür. Bu çalışmada 21. yüzyılda dünyada yaşanan önemli küresel sorunlar olarak; gelir dağılımında adaletsizlik ve yoksulluk, ekonomik krizler, yolsuzluklar, iklim değişiklikleri, çevre, göç, demografi, etik, terör ve sağlık sorunları açıklanmaktadır. Bu sorunlar açıklanırken konuyla ilgili diğer sorunlar da belirtilmektedir.

Şekil 1: 21. Yüzyılda Dünyada Yaşanan Önemli Küresel Sorunlar

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

2.1 Gelir Dağılımında Adaletsizlik ve Yoksulluk

Küreselleşme süreci ekonomi açısından ticaretin ve yatırımın önündeki engellerin kaldırılması sürecini ifade etmektedir. Küreselleşmenin öncelikle dış ticareti ve iktisadi büyümeyi artırmasından dolayı iç ve dış piyasalara erişim imkanı artacağından verimlilik ve ortalama gelir artmaktadır. Buna karşın gelir elde etme imkanlarının yetersizliği nedeniyle yoksul kesim bu artıştan diğerleri kadar yararlanamamaktadır. Bu nedenle küreselleşme hem yurt içinde hem de ülkeler arasındaki gelir farklılıklarını artırmaktadır (Aktan ve Vural, 2002: 10,11). Dünyadaki gelir dağılımının gittikçe eşitsiz hale gelişini eleştiren Stiglitz, bu durumun sürdürülemez

olduğunu şu sözlerle vurgulamıştır (Savaş, 2012:165). “Günümüz küreselleşme süreci hem ülkeler içinde ve hem de ülkeler arasında dengesiz sonuçlar yaratıyor. Zenginlik yaratılıyor fakat birçok ülke ve birçok halk bunun yararlarına ortak olamıyor. Ayrıca bu sürecin şekillenmesinde seslerini ya hiç veya çok az duyurabiliyorlar... Bu küresel dengesizlikler ahlaki yönden kabul edilemez olduğu gibi politik yönden de sürdürülemez.” Bu noktada küresel düzeyde siyasal ve ekonomik istikrarın oluşması için ülkeler arası gelir farklılıklarının minimize edilmesi önemli bir parametredir. Küreselleşme sürecinin ortaya çıkardığı dünyada gelir dağılımındaki bu farklılıkları gösteren çeşitli göstergeler bulunmaktadır. Bunlardan biri Gini katsayısıdır. IMF verilerine göre dünya genelinde Gini katsayısı 0,70 olup mutlak eşitsizliği gösteren 1’e oldukça yakındır. Bu katsayı İsveç ve Kanada gibi ülkelerde 0,25-0,35; ABD, Rusya ve Çin’de 0,40; Afrika ve Güney Amerika ülkelerinin çoğunda 0,50’den büyüktür (Savaş, 2012: 164). Aşağıdaki tabloda farklı ülkelere ait Gini katsayıları yer almaktadır.

Tablo 1: Gini Katsayısı ve Ülkeler Sıralaması (2012)

1	Danimarka	24,7	70	Türkiye	40
2	Japonya	24,9	76	ABD	40,8
3	İsveç	25	89	Çin	44,7
4	Belçika	25	106	Arjantin	52,2
5	Çek Cumhuriyeti	25,4	117	Brezilya	59,3
14	Almanya	28,3	120	Orta Afrika	61,3
25	Rusya	31	121	Sierre Leone	62
34	Fransa	32,7	122	Bostwana	63
37	Kanada	33,1	123	Lesota	63,2
48	Yunanistan	35,4	124	Namibia	70,7
52	İngiltere	36			

Kaynak: Abdusselam Değer, Son Küresel Kriz Sürecinde Dünyada ve Türkiye’de Gelir Dağılımı, Küreselden Yerele Türkiye Grubu, Raporu, 2012, s.2’den yararlanılarak oluşturulmuştur.

Sanayi Devrimi’nin başlangıcında dünyanın en zengin ve en fakir bölgelerindeki fark 2:1 oranında iken bugün aynı oran 20:1’dir. Zamanla dünyanın bazı bölgeleri Doğu Avrupa, Amerika ve sonrasında Doğu Asya hızlanırken geri kalanı çok yavaş büyüme gösterirken, çok hızlı büyüme kat ettikten sonra ise bu ülkeler çoğu zaman hızla gerilemiştir (Rodrik, 2011: 120). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) raporlarına göre dünya nüfusunun en zengin % 8’lik grubu dünya gelirin yarısını almakta, kalan % 92’si ise kalan yarısını alabilmektedir (Ar, 2016: 190). Örneğin ABD ve Batılı devletler dünya nüfusunun % 25’ine sahipken yeryüzü kaynaklarının % 75’ini tüketmektedirler. Dünyada bugün 3 milyar insan günde 2 doların altında bir gelire sahiptir. Aynı zamanda 1,3 milyar insan günde 1 dolardan daha az gelir elde etmektedir. Dünya nüfusunun en zengin % 1’lik diliminin geliri en fakir % 57’sine karşılık gelmektedir (Kurtoğlu, 2017: 278).

Gelir dağılımında artan bu eşitsizlikler, finans piyasalarında oluşan değişmelerle birleşince krizlerin oluşumunda önemli etkiler oluşturmaktadır. Öncelikli olarak ortalama ücret seviyesinin durakladığı bir dönemde gelirin büyük bir kısmının üst gelir gruplarına gitmesi

efektif talebin azalmasına neden olmaktadır. Bu durum küreselleşmenin sermayenin mobilitesini artırması buna karşılık emek mobilitesinin hiç veya önemsiz ölçüde artması ücretlerin sabit kalmasına işçilerle üst yönetim personeli arasında büyük gelir farklarına neden olmaktadır. Diğer taraftan gelir vergisinin artan oranlı olma özelliğini yitirmesi bu gelir uçurumunun artmasına neden olmaktadır. Gelir adaletsizliğinden ortaya çıkan efektif talep yetersizliği geçici bir süre gevşek para politikası ve düşük faizli kredi bolluğu ile giderilebilirse de bu iki politika finansal aktif fiyatlarının şişmesine ve kriz riskinin artmasına neden olacaktır. Ayrıca hükümetlerin gelir adaletsizliğini kısmen telafi etmek için birtakım sosyal politikalar uygulamaya yönelmesi, bütçe açıklarına ve kamu borçlarının artmasına neden olacaktır (Savaş, 2012: 165, 166).

Diğer taraftan ekonomik küreselleşme sonrasında vergi cennetlerinin artması ile büyük şirketlerin daha az vergi ödemesi sermaye üzerindeki vergi yükünün emek kesimine geçmesine neden olmuştur. ABD'deki Devlet Mali Sorumluluk Ofisi'nin (Government Accountability Office) 2007 yılı rakamlarına göre vergi cennetlerinde Citygroup'un 427, Morgan Stanley'in 273, Bank of America'nın 115, Lehman Brothers'ın 57, JP Morgan Chase'ın 50, Goldman Sachs'ın 29 ve AIG'nin 18 bağlı ortaklığı bulunmaktaydı. Bir başka örnek olarak Goldman Sachs 2008'deki 2 milyar dolardan fazla kar için sadece 14 milyon dolar federal vergi ödemiştir. En büyük 100 halka açık Amerikan şirketinin 83 tanesi offshore vergi cennetlerinde para istiflemektedir. Bu konuda Michael Porter 'Yaygın kanaat olarak büyük şirketlerin yerel toplumun aleyhine zenginleştiklerini' ifade etmektedir (Kurtoğlu, 2017: 26, 27).

Her ne kadar küreselleşme sürecinin gelir dağılımı üzerinde birçok olumsuz etkisi olsa bile küreselleşmenin etkisini homojen ve standart olarak düşünmek doğru değildir. Örneğin, kimi ülkelerde refah devleti küreselleşmenin etkisiyle geriliyorken, kimilerinde yeni refah devletleri ortaya çıkmaktadır. Bu konuda Çin, Hindistan ve Meksika örnek gösterilebilir. Toplam nüfusları 3 milyarın üzerinde olan gelişmekte olan bu ülkeler, 1990'lı yıllarda milli gelir içindeki dış ticaret hacimlerini ikiye katlamış ve kişi başına gelir bakımından yıllık ortalama % 5 oranında büyümüştür. Az gelişmiş dünyanın geri kalan kısmını oluşturan 2 milyarlık nüfus açısından ise durum farklıdır. Ticaret hacminin oranı düşmüş, kişi başına gelir ise ya çok yavaş gelişmiş veya küçülmüştür. Bu ülkelerde yoksulluk da artmıştır. (Özdemir, 2007: 8, 224). Bu nedenle küreselleşmenin bu paradoksal sonuçlarının çok iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Küreselleşme süreci her ülkenin kendine ait dinamiklerini daha çok dikkate aldığı anda küreselleşmenin ortaya çıkardığı olumsuz etkiler minimize edilmiş olacaktır. Çünkü küreselleşme süreci heterojen bir süreç olma özelliği göstermektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi her ideolojinin ya da her siyasal ve sosyal sürecin dünyaya olumlu ya da olumsuz yansımaları bulunmaktadır. Bu durum küreselleşme süreci için de geçerlidir. Buzdağının görünen ve görünmeyen yüzleri bulunmaktadır.

Küreselleşme sürecinde bazı bölgelerde yoksulluk rakamlarında azalma ortaya çıkmış olsa da bu azalma dünyanın tamamına eşit olarak yansımamıştır. Dünya Bankası'nın rakamlarına göre 1990'larda gelişen dünyada yoksulluk 1990'da %30 iken 2011'de % 23'e düşmüş ve mutlak değer olarak yoksulların sayısı 141 milyon azalmıştır. Bu azalmaya benzer şekilde Çin'de yoksulluk % 33'ten % 17'ye düşmüş, yoksulların sayısı ise 163 milyon azalmıştır. Sahra Altı Afrika'da hem yoksulluk hem de yoksulların sayısı artmıştır. Dahası yoksulluğun derinliği (yoksulluk sınırıyla yoksulluk sınırının altındaki insanların ortalama gelirleri arasındaki fark) tüm olarak gelişen dünyada azalma gösterirken iki bölgede yükselmiştir. Bunlar Latin Amerika, Karayipler ve Sahra Altı Afrika'dır (Ghose vd., 2010: 127). Aşağıdaki tabloda dünya genelinde günde 1.25 \$ gelire yaşayan insanların oranı gösterilmektedir. Dünya Bankası mutlak yoksulluk sınırını, satın alma gücü paritesi esasına göre 2008 yılında 1,25\$ olarak yeniden belirlemiştir.

Tablo 2: Dünya Geneline Günde 1.25 \$ Gelirle Yaşayan İnsanların Oranı (%)

	1990	2010	2015
Dünyada Gelişmekte Olan Ülkeler (Çin Hariç)	41	26	20,5
Gelişmekte Olan Ülkeler	47	22	23,5
Dünya	36	18	18
Sahra Altı Afrika	56	48	28
Güney Asya	51	30	25,5
Güney Doğu Asya	45	14	22,5

Kaynak: Bilen, M. (2016) Küresel Servet Eşitsizliği: Piyasa veya Devlet Eksenli Çözümde İslam Ekonomisinin Konumu, Türkiye İslam İktisadı Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, s. 18-19'dan yararlanılarak oluşturulmuştur.

Tabloda da görüldüğü gibi 1990'lı yıllarda gelişmekte olan bölgelerin nüfusunun yaklaşık yarısı mutlak yoksulluk sınırının altında iken 1990'dan günümüze bir milyardan fazla insan mutlak yoksulluk sınırının üzerine çıkmıştır. 2014 yılında dünyanın bu bölgelerindeki yoksulların toplam nüfustaki oranı %17,5 düzeyine kadar düşmüştür. Küresel olarak bakıldığında halen 800 milyondan fazla insan mutlak yoksulluk sınırının altında yaşamayı sürdürmekte ve bu nüfusun önemli bir kısmı ise İslam ülkelerinde bulunmaktadır (Bilen, 2016: 18). Yoksulluğu azaltmada son zamanlarda kaydedilen ilerlemelere karşın 2,2 milyardan fazla insan ya çok boyutlu yoksulluk ya da neredeyse çok boyutlu yoksulluk içinde hayatını sürdürmektedir (Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu, 2014: 4). Sonuç olarak dünyada küreselleşme süreciyle beraber yoksulluk konusunda bir gelişme olduğu açıktır fakat bu gelişmenin düzensiz bir şekilde olduğu görülmektedir.

2.2 Ekonomik Krizler

Ekonomik krizler konusunda öncelikli olarak akla gelen kriz 1929 Büyük Ekonomik Krizidir. Günümüzün küresel dünyasında krizler hem geçmişten gelen problemlerden kaynaklanabildiği gibi günümüzün küreselleşen dünyasının farklı parametreleri sonucunda da ortaya çıkabilmektedir. Bu noktada şu anda yaşanan küresel krizlerin daha iyi anlaşılabilmesi açısından geçmiş ekonomik krizlere bakmak faydalı olacaktır.

İktisadi düşüncelerin tarihsel gelişimine bakıldığında 1929 Büyük Buhran'a kadar devletin ekonomiyi yönetmesi kabul edilebilir bir yaklaşım olarak görülmemiştir. Bu nedenle Büyük Buhran, yaklaşık olarak 20 yıl boyunca etkisini korumuş, II. Dünya Savaşı sonrasında Bretton Woods politikaları, IMF ve Dünya Bankası gibi küresel kurumların oluşmasıyla sonuçlanmıştır (Taşar, 2009: 85). Fakat finansal küreselleşme krizlerin doğasını da değiştirdiği gibi dünyadaki güç dengelerini de değiştirmiştir. Bu yüzden yeni dönemin krizleri hakkında çok net yargılara varmak doğru olmayabilir.

Artık günümüzde küresel ekonomi içerisindeki güç dengeleri değişmiştir. Bazıları küreselleşmeyi ABD'nin artan ekonomik hâkimiyetine bağlarken, diğerleri, küresel ekonominin özellikle yeni ortaya çıkan ekonomilerin yükselişiyle giderek çok kutuplu hâle geldiğini belirtmektedir (Heywood, 2013: 82). Çünkü küreselleşme ile bir ürünün farklı parçaları değişik ülkelerde üretilmeye başlamıştır. Örneğin Meksika'da üretilen bir otomobilin

parçaları ABD dahil dört farklı ülkeden gelebiliyor. Dolayısıyla ABD’de otomobil talebi düşerse sadece Meksika’nın ihracatı değil ABD dahil bölgedeki en az dört ülkede üretim düşmeye başlıyor. Dikey uzmanlaşma dünya ekonomisinde artan oranda bir bağımlılığı ortaya çıkarmaktadır (Aslanoğlu, 2011: 28). Küreselleşme sonucunda ortaya çıkan bu karşılıklı ticari bağımlılıklar krizlerin daha çok bölgeye yayılma (domino etkisi) ihtimalini de artırmaktadır.

Bu nedenle içinde bulunduğumuz yıllar Krugman’ın deyimiyle 1990’lı ve 2000’li yıllar Kriz Çağı diye adlandırılacaktır. 1992-1993 Avrupa Para Sistemi Krizi, Tequila krizi (1995), Asya para krizi (1997-1998), Rusya (2000), Latin Amerika (2000) ve Türkiye (2001) krizleri birbirini takip etmiştir. Bu krizlerin sarsıntısı tam olarak atlatılmadan dünya ABD’de ortaya çıkan Mortgage skandalı ile sarsılmış (2008) ve finansal küreselleşme nedeniyle bu kriz kısa sürede özellikle gelişmiş ülkeleri etkisi altına almış ve hemen hemen her ülkede işsizliğe ve durgunluğa neden olmuştur ⁶⁹ (Savaş, 2012: 140).

2007 yılı sonlarında başlayan ve düşük kaliteli veya riskli ödünç ve bonodan kaynaklandığı öne sürülen finansal kriz kısa sürede önce Avrupa’ya daha sonra da dünyanın diğer ülkelerine yayılmıştır. Başlangıçta yerel bir kriz olarak başlayan bu süreç 1929 Büyük Dünya Depresyonu’na benzeyen yeni bir Dünya Krizi’ne dönüşmüştür. IMF’nin verilerine göre başladığı zaman 250 milyar dolar tutarında bir kayba neden olan krizin 2008-2015 döneminde dünya üretiminde (küresel GSMH) yaklaşık 5 trilyon dolar düzeyinde bir kayba neden olacağı tahmin edilmiştir. Aynı zamanda kriz dünya finans piyasalarında yaklaşık 27 trilyon dolarlık bir zarar oluşturmuştur (Savaş, 2012: 153).

Diğer taraftan bu küresel kriz sonucunda ortaya çıkan gelişmeler düzenleme, denetleme, yönlendirme fonksiyonlarını da kapsayan regülasyon kavramını ön plana çıkarmıştır. Bu konuda Joseph Stiglitz finansal piyasalardaki yanlışlıkların ve küresel krizi tetikleyen faktörlerin, zayıf yapısal dizayn, rekabet aksaklıkları ve şeffaflık eksikliğinden kaynaklandığını ifade etmektedir (Taşar, 2009: 84-88). Dolayısıyla ekonomik küreselleşmenin hızı kendisini yönetecek yeterli küresel kurumların gelişme hızını geçmiştir. Ulusal ekonomilerin doğuşu sırasında onları yönetecek ulusal kurumlar da aşamalı olarak geliştirilmiştir. Bu kurumlar içinde rekabeti sağlayacak, tüketicileri ve yatırımcıları koruyacak, iflasları yönetecek, sözleşmeleri gerçekleştirecek ve ekonominin istikrarını sağlayacak olanlar ve düzenleme çerçeveleri bulunmaktadır. Sınır aşan ekonomi faaliyetlerinin artmasıyla dünya ekonomisinin daha etkin işlemesi için benzer görevleri dünya çapında yerine getirecek kurum ve kurumsal düzenlemelerin oluşturulması gerekmektedir (Stiglitz, 2017: 223).

Aynı zamanda krizlerin önlenmesi için mali açıdan da gerçekçi yaklaşımlara ihtiyaç bulunmaktadır. Özellikle düşük gelirliler için kişi başına milli gelirlerinin, şehirleşme oranları ve teknolojik gelişmişlik seviyelerinin düşük olması nedeniyle vergi politikası araçlarını yeterince kullanamamakta ve yüksek borçlanma düzeyleri nedeniyle iktisadi şok ve krizlerle karşılaşmaktadırlar. Bu nedenle serbestleştirme faaliyetlerinin arttığı bir dünyada mali açıdan gerçekçi kalkınma stratejilerinin oluşturulması gerekmektedir (Aktan ve Vural, 2006: 54).

Sonuç olarak 2007-2009 küresel mali krizi hem küresel ekonominin ağırlık merkezinin Batı’dan Doğu’ya doğru gitmesine neden olmuştur. Bu kriz, yalnızca ABD’deki bankacılık krizi ve Amerikan girişimci kapitalizm modelinin sorgulanmasına neden olmakla kalmamış, aynı zamanda Çin ve Hindistan’ın kendilerini Amerikan ekonomisinden ayrı bir konumda değerlendirmesine yol açmıştır (Heywood, 2013: 81). Sonuçta küreselleşmeye karşı ülkelerin

⁶⁹ 1970 ile 2008 arasında 124 bankacılık krizi 208 döviz krizi ve 63 dış borç krizi ortaya çıkmıştır. Son olarak ABD’de ortaya çıkan ipotekli konut finansmanı krizi çok güçlü artçı sarsıntılar oluşturmuş ve finansal olarak açık ekonomileri ani bir finans kıtlığı ve birkaçını da iflasla (İzlanda, Litvanya) karşı karşıya getirmiştir (Rodrik, 2011: 95).

nasıl bir strateji geliştirmesi gerektiğini Çinli bir öğrenci şu sözlerle ifade etmektedir: “Pencereleri açık bırakın, ama sinekliği unutmayın. Böylece temiz hava içeri girer aynı zamanda böceklerden de uzak durmuş olursunuz ” (Rodrik, 2011: 122).

2.3 Yolsuzluklar

Küreselleşme ile uluslararası ekonomik entegrasyonların artması, sermayenin, malların ve hizmetlerin mobilitesinin çok hızlı artması yolsuzluğu bir veya birkaç ülkenin problemi olmaktan çıkarmış küresel bir sorun haline dönüştürmüştür. Bulaşma etkisi ile herhangi bir ülkedeki yolsuzluk, o ülke ile ekonomik veya siyasi ilişki içindeki diğer ülkelere de yayılabilmektedir. Bu nedenle yolsuzlukla mücadele küresel bir çabayı gerektirmektedir (Turan, 2014: 17). Vito Tanzi'nin ifadesiyle “*Küreselleşme yolsuzluğun az olduğu ülkelerdeki bireylerle, yolsuzluğun salgın hâline geldiği ülkelerdeki bireylerin temasını sıklaştırmıştır. Özellikle, kazanan şirketin ihaleyi rüşvet sayesinde kazandığını, kendilerinin ise rüşvet vermediği için ihale dışı kaldığını iddia eden bazı şirketler nedeniyle bu temaslar, yolsuzluk konusuna uluslararası ilgiyi arttırmıştır.*” (Krastev, 2010: 16).

2016 yılında IMF analistleri tarafından hazırlanan “Yolsuzluk: Maliyetleri ve Çözüm Stratejileri” (Corruption: Costs and Mitigating Strategies) adlı rapor yolsuzluğun dünyada hangi boyutlara ulaştığının bilinmesi açısından önemlidir. Bu rapora göre rüşvetin küresel ekonomiye yıllık maliyetinin 1,5 ile 2 trilyon dolar arasında olduğu belirtilmektedir. Bu rakam Gayri Safi Global Hasıla'nın % 2'sini oluşturmaktadır (IMF, 2016: 5).

Özellikle sermayenin yurtdışına kaçışı az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde rüşvetçi kamu memurları ve kurumları tarafından zimmete geçirilen kamu fonlarının vergi cennetlerine de kaçırılmasını ifade etmektedir. Bu ülkelerde sadece devletin rüşvetçi üst kesimi tarafından zimmete geçirilen ve ihraç edilen fonlar son birkaç on yılda milyarlarca dolara ulaşmıştır (Kovancılar vd., 2007: 71). Aynı zamanda ulus devletlerin otonom yapısının artan ulaşım, iletişim teknolojileriyle ve küresel sermaye hareketlerinin yoğunlaşmasıyla farklılaşması, ulus ötesi kurumlar tarafından düzenlenen siyasi ortam, yolsuzluğu ulus devletin sorunu olmaktan çıkarıp küresel bir şekle dönüştürmüştür (Turan, 2014: 6). Sonuç olarak küresel sistemde bir ülkedeki yolsuzluk aslında bütün ülkeleri etkilemekte küresel kamusal bir kötü olarak tüm sosyal, siyasal ve ekonomik sisteme zarar vermektedir. Bu nedenle günümüz piyasa ekonomisinde yolsuzluk problemleri konusunda devletlerin düzenleyici görevlerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

2.4 Doğanın ve Çevrenin Tahrip Edilmesi: Negatif Dışsallıklar

Başta küresel ısınma olmak üzere hava kirliliği, nükleer atıklar, kuraklık, iklim değişiklikleri, asit yağmurları, denizlerin kirletilmesi, sel felaketleri, sera gazları etkisi vs. başlıca çevresel sorunlar olarak değerlendirilebilir. Dünyada ortaya çıkan bu tür negatif dışsallıkların demografik değişimlerle de çok yakın ilişkisi bulunmaktadır. Bu noktada 2050 yılında dünya nüfusunun 9 milyarın üzerinde olacağı tahmin edilmektedir. Bu artışın büyük çoğunluğunun gelişmekte olan ülkelerde olması beklenmektedir. Bu durumun açlık, yoksulluk, çevre kirliliği ve göç gibi önemli çevresel sorunları daha da artırması muhtemeldir (Lawton, 2011: 3). Bu tip sorunlarla mücadele sadece yerel ya da ulusal boyutta olmayıp küresel bir çaba gerektirmektedir.

Dünya Kaynaklar Enstitüsü'nün 1987 yılında yayınladığı raporun ilk sayfasında belirtildiği gibi “insan soyunun varlığı çevre koşullarına bağlıdır ve bundan dolayı çevre akıllıca yönetilebilmelidir” (Sachs, 2007: 67). Özellikle 20. yüzyıldaki sanayileşme ve hızlı teknolojik gelişme ile üretimin ve tüketimin hızla artması sonucu doğal kaynaklar bozulmaya ve tükenmeye başlamış, doğanın kendi kendini toparlayabilme gücü zarar görmüştür. Gelişmiş

ülkeler güçlerini sürdürmek; geliştirmekte olan ülkeler ise gelişmiş ülkelere yetişebilmek için tüm güçleri ile çevrenin bozulması pahasına kalkınma, üretme ve tüketme yarışına girmişlerdir (Mutlu, 2006: 61, 62).

Özellikle negatif dışsallıklar nedeniyle kaynakların etkin kullanılmaması, özel mülkiyet alanları dışında kalan kamusal kullanım alanlarının herkese açık olması gibi özellikler etkinsizliğe neden olmaktadır. Çevresel bozulmanın önlenmesi hem bizzat çevrenin hem de çevreyi korumanın kamusal mal niteliği taşıması dolayısıyla bazı piyasa çözümleri dışında bir dizi kamusal önlem de gerektirmektedir. Bu noktada küresel kamusal bir mal olarak çevre ile ilgili problemlerin çözümünde ortak hareket edilerek küresel çevre politikaların oluşturulması gereklilik halini almıştır (Kovancılar vd., 2007: 154).

2.5 İklim Değişiklikleri

21. yüzyılın ilk on yılında iklim değişikliğine neden olan fosil yakıtların kullanılmasından doğan sera gazlarının⁷⁰ özellikle de karbondioksitin atmosferdeki artışı bilimsel olarak kabul görmüştür. İklim değişikliği artık dünyanın enerji denkleminin ayrılmaz bir parçasıdır. Öyle ki karbondioksitin büyük çoğunluğu kömür ve sıvı petrolden yani enerji üretimi ve taşımacılıktan kaynaklanmaktadır. 2005'te dünya çapında kömürün Çin ve Hindistan'daki kullanımı nedeniyle petrolü geçmiştir. 2008'e gelindiğinde Çin ve Hindistan kömür tüketiminde gelişmiş ülkelerin tamamını geçmiş durumdadır. Aynı zamanda bu ülkeler 2020'de karbon salınımı konusunda OECD'nin diğer ülkelerini geçme yolunda ilerlemektedir (Montgomery, 2014: 67, 68).

Günümüzdeki başta iklim değişikliği olmak üzere birçok küresel sorunun 20.yüzyıldan günümüze kadar gelen bilançodan kaynaklandığı görülmektedir. Öyle ki; 20.yüzyılda dünya nüfusu dört katından fazla artarak 6 milyarı aşmıştır. Sanayi üretimi 40 kat enerji kullanımı 16 kat artmıştır (Dasgupta, 2011: 171). Bu noktada sanayi çağının sayısız keşfi ve icadı ucuz ve bol fosil enerjiyle sağlanmıştır. İnsanlık 20.yüzyılda bin yıl önce kullandığı enerjinin muhtemelen on katını kullanmıştır. Odun gibi geleneksel kaynaklara kıyasla kömür, petrol ve doğalgaz çok daha fazla enerji içermesinin yanı sıra çok yönlülükleri sayesinde ısıtma, soğutma, endüstriyel süreçler, elektrik ve çeşitli ulaşım türleri gibi birçok farklı amaç için kullanılabilir⁷¹ (Renner, 2015: 8). 1930'da dünya enerji kullanımının % 95'ten fazlasını kömür, petrol ve geleneksel biyokütle oluşturmasına rağmen 1990'a gelindiğinde bu yakıtlar önem taşımaya rağmen söz konusu % 95'in içine artık doğalgaz, nükleer enerji hidroelektrik, rüzgar enerjisi, güneş enerjisi ve biyoyakıtlar katılmıştır. Özellikle 2003'ten sonra enerji fiyatlarında gerçekleşen artış kömürün gaza oranla yirmi yıldan fazla süredir hiç olmadığı kadar ucuz olmasına neden oldu ve geliştirmekte olan ülkelerdeki kömür kullanımının artmasını sağlamıştır (Montgomery, 2014: 40, 57). Bu noktada Çin 2007 yılında dünyada en çok sera gazı salınımına yol açan ülke olarak Amerika'yı geçmiş ve 2030 yılında en zengin yirmi altı ülkenin karbon salınımlarını ikiye katlayacak şekilde ilerlemektedir. 2050 yılından sonra atmosferdeki fazla karbon salınımının çok büyük bir kısmından bu ülkelerin sorumlu olacağı neredeyse kesin gibi görülmektedir (Montgomery, 2014: 217-413). İlerleyen süreçlerde karbonun maliyetlerinin karşılanması konusundaki bedavacılığa karşın düşük karbon yoğunluklu kaynakların ve

⁷⁰ Güneşten gelen ışımanın (radyasyonun) dünyaya çarpıp yansdıktan sonra bir yandan uzaya gidişini engellemekte ve diğer yandan da bu ışımadaki ısıyı soğutarak yerikürenin ısınmasına yol açmaktadır. Bu nedenle yeryüzündeki kara parçaları ve denizler ısınmaktadır. İşte bu etkiye Sera etkisi denilmektedir. Küresel (global) ısınma ise bu sera etkisinin artışı anlamına gelmektedir. Küresel ısınmada en önemli etken karbondioksit oranının artmasına bağlanmaktadır (Algül, 2016: 24,25).

⁷¹ Dünyada kömür çıkarımı 1800'de 10 milyon ton iken, 1900'de 762 milyon tona çıkmıştır. 2000 yılında 4 milyar 700 milyon tona ulaşan bu miktar 2013'te 7 milyar 900 milyon tona ulaşmıştır. Bu miktar 1900'den beri kömür çıkarımının on kat arttığını göstermektedir. Dünya petrol üretimi 19.yüzyılın sonları gibi geç bir tarihte başlamasına rağmen çok hızlı büyüyerek 1900 yılında 20 milyon tona, 2000'de 3 milyar 260 milyon tona ve 2013'de 4 milyar 130 milyon tona ulaşmıştır. Bu durum üretimin 1900 yılından beri 207 kez katlandığını göstermektedir (Renner, 2015: 8,9).

teknolojilerin kullanılması, güneş, rüzgar, jeotermal ve biyokütle gibi yenilenebilir enerji kaynakları daha rasyonel çözümler gibi görünmektedir. Özellikle güneş enerjisi maliyetleri azaltılabilir. Aynı zamanda vergi yerine karbon yakalama ve depolama sistemine geçilmesi iyi sonuçlar ortaya çıkarabilir (Montgomery, 2014: 416-428).

Öyle ki gelecekte küresel enerji talebinde yaşanacak artışın çok ciddi miktarda olması beklenmektedir. Dünyanın % 7'sinden daha azını oluşturan ve merkezinde Basra Körfezi bulunan bir bölge dünyanın ucuz, erişilebilir petrolünün % 60'ını ve doğal gazının en az % 40'ını içermektedir. Özellikle petrole yönelik talep büyüdükçe Körfez küresel arzın gitgide daha büyüyen bir kısmını kontrol edecektir. Buna karşın ağırlıklı olarak petrol ve gaz ihracatına bel bağlamış olan Körfez ülkeleri de ithalatçılara bağımlı haldedir. Sonuç olarak OPEC'in zenginliği petrole olan talebi dolayısıyla da ithalatçı ülkelerin ekonomik gücü ve zayıflığının bir sonucu olarak değerlendirilebilir (Montgomery, 2014: 59, 439).

Ayrıca enerji alanında süper güçler (ABD, Çin, Hindistan, Japonya ve AB) ciddi adım atmazsa dünya iklim değişikliği sorunuyla etkin biçimde mücadele edemeyecektir. Dünya üzerinde ABD'den petrol talebini azaltmasını, Çin'de kömür kullanımını düşürmesini ve Endonezya'dan orman tahribatına son vermesini talep edebilecek aklın dışında herhangi bir otorite bulunmamaktadır (Montgomery, 2014: 414, 415). Özetle dünyadaki küresel sorunlarla mücadele edebilecek küresel bir devlet bulunmamaktadır. Bu noktada insan küresel sorunların hem yaratıcısı aynı zamanda önleyicisi durumundadır.

İklim üzerindeki insan etkisini azaltmak istiyorsak üç bileşeni yani nüfusun kontrol altına alınmasını, servetin sınırlandırılmasını ve teknolojinin zararsızlaştırılmasını hedeflemek mantıklı görünmektedir. Fakat farklı inanç sistemleri ve değerler iklim değişikliği konusunda anlaşmayı zorlaştırmaktadır⁷² (Hulme, 2016: 158, 283). Aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma açısından da iklim değişikliği dünyadaki kaynakların sürdürülebilirliğini de tehdit etmektedir. 2030'a gelindiğinde küresel alanda gıda ihtiyacının %35'ten fazla enerji ihtiyacının ise % 50'den fazla artması beklenmektedir. Dünyanın yarısında su sıkıntısı ortaya çıkması beklenmektedir (National Intelligence Council, 2012: 30, 34).

Sonuç olarak iklim değişikliği konusuna çok boyutlu bakmak gerekmektedir. Bu noktada etik, kültür, din, algı ve davranışların yeni dünya düzeni açısından yeniden bir gözden geçirilmeye ihtiyacı bulunmaktadır. Aynı zamanda iklim değişiklikleri konusunda devlet-sivil toplum ilişkilerinin güçlendirilerek bireylerin bilinçlenmesi ve enerji tasarrufunu bir alışkanlık haline getirmesi gerekmektedir. İklim değişikliğinden kaynaklanan küresel zararları sadece zengin ülkelere mal etmeye çalışmak kolaycılık olacağı gibi aynı zamanda gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerin sorunlarına karşı dünyanın duyarsızlaşması da sorunların daha uzun yıllar çözülemeyeceğinin işaretlerini vermektedir.

2.6 Demografik Sorunlar

Dünyadaki en önemli küresel sorunlardan birisi de demografik sorunlardır. Özellikle ortalama yaşam beklentilerinin artması, yaşlı nüfus sorunu ve genç nüfus oranındaki azalmalar dikkat çekici unsurlardır. Bu noktada dünyadaki nüfus projeksiyonunun incelenmesi gerekmektedir. 2015 yılı itibarıyla 7.3 milyar olan dünya nüfusunun yaklaşık % 60'ının Asya'da yaşadığı (4.4

⁷² Kanadalı coğrafyacı Simon Donner tek tanrılı veya çok tanrılı çoğu geleneksel inanç sisteminin gökyüzünün 'tanrıların egemenliğinde olduğu' görüşünü benimsediklerini bir başka deyişle hava durumu ve iklimin insan erişiminin dışında olduğunu ileri sürmektedir. Hava olayları özellikle de şiddetli olanlar özellikle de şiddetli olanlar sigorta poliçelerinde ve popüler söylemde 'Tanrı'nın işi' olarak kutsal kabul edilir. Donner Ağustos 2005'teki Katrina kasırgasıyla ilgili olarak Amerika nüfusunun % 23'ünün kasırgayı Tanrı'nın bir işi olduğunu kabul ederken, % 39'ununsa insan etkinliklerinden oluşan sera gazlarından dolayı olduğunu düşündüklerini belirtmiştir (Hulme, 2016: 173,174).

milyar), % 16'sının Afrika'da yaşadığı (1,2 milyar) % 10'nun Avrupa'da yaşadığı (738 milyon) % 9'unun Latin Amerika ve Karayipler (634 milyon) % 5'inin Kuzey Amerika (358 milyon), ve Okyanusya'da (39 milyon) yaşadığı görülmektedir. Çin 1.4 milyarlık Hindistan ise 1.3 milyarlık nüfusu ile dünya nüfusunun yaklaşık % 19' una yakını oluşturarak en büyük nüfusa sahip ülkeler konumundadır (United Nations, 2015). 2030'a gelindiğinde dünya nüfusunun 8.5 milyar 2050'de 9.7 milyar olacağı tahmin edilmektedir. Aşağıdaki tabloda dünya nüfusu projeksiyonu gösterilmektedir.

Tablo 3: Dünya Nüfusu Projeksiyonu

	Nüfus (Milyon)			
	2015	2030	2050	2100
Dünya	7 349	8 501	9 725	11 213
Afrika	1 186	1 679	2 478	4 387
Asya	4 393	4 923	5 267	4 889
Avrupa	738	734	707	646
Latin Amerika ve Karayipler	634	721	784	721
Kuzey Amerika	358	396	433	500
Okyanusya	39	47	57	71

Kaynak: United Nations (2015) World Population Prospects, Volume II: Demographic Profiles, Department of Economic and Social Affairs Population Division, https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/Files/WPP2015_Volume-II-Demographic-Profiles.pdf adresinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Dünya nüfusunun yaklaşık % 26'sı 15 yaşın altında olduğu görülürken, dünya nüfusunun % 62'sinin 15-59 yaş arası % 12'sinin ise 60 yaş ve üzeri olduğu belirtilmektedir. Ayrıca 2015'te dünya nüfusunun % 50,4'ünü erkekler oluştururken % 49,6'sını kadınlar oluşturmaktadır. Diğer taraftan küresel dünya nüfusunun medyan yaşı 29,6 olarak saptanmıştır⁷³ (United Nations, 2015). 2030 yılına gelindiğinde ise medyan yaş (25) genç yaştan ileri yaşa doğru çarpıcı bir şekilde değişim gösterecektir. Sahraaltı Afrika haricindeki hemen hemen tüm ülkelerde medyan yaşta bir artış görülmesi tahmin edilmektedir.⁷⁴ Bu durum genç ve yaşlı nüfus arasında yaş farkının açılmasına demografik bir bölünmeyi de beraberinde getirecektir. OECD'nin yüksek gelirli ülkelerinde 2010 itibariyle 37,9 olan medyan nüfusun 2030'da 42,8'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Japonya ve Almanya'da 45 civarında olan medyan yaş çarpıcı bir artış göstererek daha da yükselecektir. Asya ve Avrupa ülkelerinin çoğunda bu durum görülecektir (National Intelligence Council, 2012: 20).

Dünyadaki yaşlanma sorununu ortaya çıkaran önemli bir gelişmede doğuşta yaşam

⁷³ Bugün itibariyle 80'den fazla ülkenin medyan yaşı 25 veya altındadır. 1970'li yıllardan bugüne bu ülkelerin bir grup olarak dünyadaki olaylar üzerinde çok önemli etkileri bulunmaktadır. Dünyadaki tüm iç ve etnik çatışmaların yaklaşık % 80'i genç nüfusa sahip ülkelerde gerçekleşmiştir. Genç toplumların çizdiği demografik istikrarsızlık kuşağı Orta Amerika'nın merkezindeki ve And dağlarının orta bölgelerindeki topluluklardan başlayıp tüm Sahra-altı Afrika'yı kapsamakta ve Ortadoğu'dan geçerek Güney ve Orta Asya'ya kadar uzanmaktadır. (National Intelligence Council, 2012: 22).

⁷⁴ Dünya'nın bazı bölgelerinde genç nüfusun fazla olduğu bölgeler de bulunmaktadır. Örneğin Afrika'da 15 yaşın altındaki çocuk sayısı toplam nüfusun % 41'ini oluşturmaktadır. 15-24 yaş arası nüfus ise toplam nüfusun % 19'u kadardır (United Nations, 2015: 29).

beklentisinin gün geçtikçe artmasıdır. Beklenen yaşam süresi 2000-2005 arası 67 iken 2010-2015 arası 70'dir. Her ne kadar son yıllarda Afrika'da doğuşta yaşam beklentisi artmış olsa da doğuşta yaşam beklentisi 60'dır. Doğuşta yaşam beklentisi Asya'da 72, Latin Amerika ve Karayipler'de 75, Avrupa'da 77, Okyanusya ve Kuzey Amerika'da 79'dur (National Intelligence Council, 2012). Doğurganlık oranı düştükçe, yaşam beklentisi arttıkça yaşlanma sorunu daha da önemli bir konu haline gelmektedir. 2015 yılı itibarıyla 60 yaş üzeri nüfus 901 milyon civarındadır. Bu rakam toplam küresel nüfusun % 12'si kadardır. % 24 oranla Avrupa 60 yaş ve üzeri nüfusun en fazla olduğu yerdir. 2050'ye gelindiğinde Afrika haricindeki diğer yerlerde dünyadaki 60 yaş ve üzeri nüfusun toplam küresel nüfusun % 25'ine tekabül edeceği öngörülmektedir. 2030'da dünyada 60 yaş ve üzeri insan sayısının 1.4 milyar 2050'de 2.1 milyar 2100'de ise 3.2 milyar olacağı tahmin edilmektedir (United Nations, 2015).

Nüfusun yaşlanması çoğu ülkede emeklilik sistemlerinin yeniden gözden geçirilmesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Potansiyel Destek Oranı (Potential Support Ratio) 20-64 yaş arası nüfusun 65 yaş ve üzerindeki nüfusa bölünmesiyle ortaya çıkmaktadır. Afrika'da bu oran 12,9 iken Asya ülkelerinde 8,0 Latin Amerika ve Karayipler'de 7,6 Okyanusya'da 4,8 Kuzey Amerika'da 4,0, Avrupa'da 3,5 ve Japonya'da 2,1 civarındadır. 2050'ye gelindiğinde Birçok Asya ve Avrupa ülkesinde, Latin Amerika'da ve Karayipler'de bu rakamın 2'nin altına düşeceği tahmin edilmektedir. Bu yüzden kamu sağlığı, yaşlı bakım hizmetleri, sosyal koruma ve emeklilik sistemlerinde köklü değişiklikler gerekebilir (United Nations, 2015).

Yaşlı nüfus yapısı medyan yaşı 35 ile 45 arasında Doğu Asya ülkeleri için bir avantaj oluştururken medyan yaşı 45 ve üzerinde olan Batı Avrupa ülkeleri için dezavantaj oluşturmaktadır. Özellikle nüfusu medyan yaş açısından olgun kategorisinde olan Çin gibi ülkeler için nüfusun getirdiği avantajlar ve fırsatlar, beşeri sermayeye yapılan büyük yatırımlara rağmen istenilen sonuçlara yol açamayarak silik kalacaktır. Bu ülkelerin ekonomik gelişim konusundaki uzun vadedeki riskleri azaltabilmeleri için sürdürülebilir emeklilik ve yaşlı-bakım hizmetlerine daha çok önem vermeleri gerekmektedir. Diğer taraftan Rusya'da aşırı sigara ve alkol tüketiminin ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kazalar nedeniyle erkek nüfustaki ortalama yaşam süresinin 50'li yaşlara düşeceği tahmin edilmektedir (National Intelligence Council, 2012 : 22).

Dünyadaki artan yaşlanma sorunu ekonomik bir tehdit oluşturması bakımından önemlidir. Çünkü emeklilik yaşları toplumun yaşlı üyelerinin de işgücüne katkıda bulunmaya devam edeceği şekilde büyük oranda artırılmadığı sürece bağımlı yaşlıların yüzdesi artarken çalışma yaşındaki nüfus azalacaktır. Nüfus yaşlandıkça ve genç yetişkinlerin sayısı azaldıkça evler, mobilyalar, arabalar ve cihazlar gibi pahalı malların satışları da düşecektir. Ayrıca girişimci riskler üstlenen insanların sayısı da azalacaktır. Çünkü yaşlanan çalışanlar yeni işler kurmaktansa ellerindeki varlıkları rahat bir emeklilik için koruma eğilimindedir ⁷⁵(Schwab, 2016: 40).

Özetle doğuşta yaşam beklentisinin artmasıyla birlikte gün geçtikçe medyan yaştaki azalışlar yaşlı nüfus sorununu artırmaktadır. Artan yaşlı nüfusla birlikte çalışan genç nüfusun azalması ekonomik verimlilikte azalmaya neden olacağı gibi diğer taraftan emeklilik, sağlık ve sosyal güvenlik sistemlerinde köklü değişimlere de neden olacaktır. Özellikle Avrupa'da genç nüfusun azalmasıyla beraber göç sorunları da yeni siyasal ve ekonomik sorunlara işaret etmektedir.

⁷⁵ Günümüzün ileri ekonomilerinde doğan çocukların dörtte birinden fazlasının 100 yaşına kadar yaşamasının beklendiği koşullarda çalışma yaşındaki nüfus, emeklilik ve bireysel yaşam planlama gibi meselelerin yeniden düşünülmesi gerekir. Birçok ülkenin bu meseleleri tartışmayı denemede bile büyük zorluk çekmesi değişim kuvvetlerini gerektiği gibi ve ön alıcı bir şekilde karşılamaya hazır olmadığımızın bir başka göstergesidir. Ayrıca genel trend yaşlanan bir dünyanın teknolojik devrim üretkenliğinde de azalmalar söz konusu olacaktır (Schwab, 2016: 40).

2.7 Göç Sorunları

Günümüzdeki küresel sorunlardan birisi de göç sorunudur. Küreselleşmenin ilk başladığı dönem olan 19.yüzyıl sonları ve 20. yüzyılın başlarında Avrupa kıtasının kendi içinde ve Avrupa'dan da Yeni Dünya'ya büyük bir göç dalgası başlamıştır.1. Sanayi Devrimi'ndeki gibi büyük oranda olmamakla birlikte son çeyrek yüzyılınkinden daha hızlı bir uluslararası göç beklenmektedir. Sınır ötesi göçe sebep olan faktörlerin güçlü kalmaya devam etmesi olası görünmektedir. Bu faktörler küreselleşme, fakir ve zengin ülkelerin nüfus yapılarındaki farklılıklar, bölgeler arasındaki gelir adaletsizliği ile gönderen ve kabul eden ülkeler arasındaki göç şebekeleri olarak ifade edilebilir (National Intelligence Council, 2012: 23). Diğer taraftan günümüzde küreselleşmenin geldiği nokta ülkeleri göç-veren ve göç-alan ülkeler olarak ayırmanın zor olduğunu göstermektedir. Günümüzde Güney-Güney ya da Doğu-Doğu yönünde ve Kuzey-Kuzey ya da Batı-Batı yönünde de yoğun göç dalgaları yaşanmaktadır (İçduygu vd., 2014: 51, 68). Bazı raporlar 2050 yılına kadar dünya çapında yüzlerce milyon iklim mülteci olacağını öngörmektedir. Çalışmalarda iklim kaynaklı göç farklı bir göç birimi olarak işlenmekte ve küresel ısınmanın en dramatik sonuçlarından biri olarak bir insanlık felaketi ve uluslararası güvenliği bir tehdit olarak sunulmaktadır (Gemenne, 2015: 159, 160).

Küresel göç istatistiklerine bakıldığında 1950 ve 2015 yılları arasında Avrupa, Kuzey Amerika ve Okyanusya'nın en çok göç alan yerler olduğu görülmektedir. Diğer taraftan Afrika, Asya, Latin Amerika ve Karayipler ise en çok göç veren ülkelerdir. 2000-2015 yılları arası Avrupa, Kuzey Amerika ve Okyanusya yılda ortalama 2,8 milyon göç alarak dünyadaki en büyük göçün olduğu yerleri oluşturmaktadır. 2000-2015 yılları arası yüksek gelirli ülkeler düşük ve orta gelirli ülkelere yılda ortalama olarak 4,1 milyon göç almışlardır (United Nations, 2015: 28).

2030'un sonlarına gelindiğinde ise uluslararası göçten daha yüksek seviyelerde gerçekleşecek iç göç gelişmekte olan ülkelerdeki hızlı şehirleşme, bazı ülkelerde ise iklim değişikliği ve çevresel faktörler tarafından yönlendirilecektir. İklim değişikliği kaynaklı göç Afrika ve Asya'nın bazı bölgelerinin tarıma bağımlı olması ve Asya'nın olağanüstü hava olaylarına karşı duyarlı olması nedeniyle Afrika ve Asya'yı diğer ülkelere daha çok etkileyecektir. Kuraklığın neden olduğu göçler dünyada artan bir sorun olacaktır (National Intelligence Council, 2012: 23).

Sonuç olarak küresel göç sorunlarının çözümü için küresel işbirliği en önemli konudur. Fakat günümüzde göç ve göçmen politikaları ülkelerin milli çıkarları etrafında şekillenmektedir. Göç olgusu uluslararası yasal bir rejimin kapsamadığı bir alanda yer almaktadır. Bu noktada ülkeler küresel ve bölgesel düzeyde oluşturulan platformlar aracılığıyla göçe ilişkin sorunlarına çözüm aramaktadırlar. Ancak bu çabaların daha küresel ve tutarlı bir çerçevede yapılması gerekmektedir (Nakhoul, 2014: 36-131).

2.8 Küresel Terör Sorunu

Terör günümüzde küresel bir sorun olarak tüm dünyayı tehdit eden bir konudur. Yeni dönemde terörizm blok ve devlet destekli soğuk savaş dönemini niteleyen yapısından uzaklaşmakta ve küreselleşmektedir. Küresel terör ulus devletlerini değil doğrudan hükümetleri hedef almakta ve teröristler seçici terörizm ve sınırlı şiddet yerine rastgele terörizm ve sınırsız şiddeti tercih etmektedirler (Aktan ve Vural, 2004: 1). Sınır ötesi terörizmin yakın geçmişteki örnekleri bu durumun küresel bir fenomen olduğunu göstermektedir. Kanada'dan finanse edilen terörizm Sri Lanka'da toplu ölümlere neden olmuş; Fransız asıllı teröristler İspanya'da ABD finansal destekli teröristler ise Birleşik Krallık'ta zulme yol açmış. Almanya ve Afganistan asıllı Suudi teröristler ABD'de 11 Eylül saldırılarını planlamışlardır (Kovancılar vd., 2007: 160).

Günümüz küresel dünyasında terörün yapısı da değişmiştir. Küresel terör birden fazla ülke vatandaşının internet ve uydu telefon gibi modern iletişim araçlarını kullanarak kitlesel tahribata yol açacak silahlar (kimyasal, biyolojik, nükleer, yolcu uçakları vs.) kullanarak dünyanın her tarafında eylem yapabildiği terör ağlarına dönüşmektedir. Ayrıca küresel terörün kaynağı gittikçe artan düzeyde ulusal bağımsızlıktan dine ve etnik milliyetçiliğe doğru evrilmektedir (Aktan ve Vural, 2004: 1). Özellikle İslamofobi etkisiyle İslam dini, ne yazık ki özünde olmayan şiddet olayları ile anılmaya başlamıştır. Bu nedenle dünyanın neresinde bir olay olursa olsun olayın faili olarak Müslümanlar işaret edilmektedir. 11 Eylül 2001’ de ABD, 11 Mart 2004 Madrid ve 7-21 Temmuz 2005 tarihlerinde Londra’da meydana gelen terör saldırılarından sonra Müslümanlar, batılılar tarafından terörizmin potansiyel zemini olarak görülmüştür. Dünya’nın çeşitli bölgelerinden Müslüman liderler eylemleri şiddet ve nefretle kınadıklarını açıklamalarına rağmen halen batıda sorunun İslam’dan kaynaklandığına ve İslam’ın nefreti körüklediğine inanan geniş bir kesim bulunmaktadır. Bu noktada sorun İslam’dan değil, onun yanlış yorumlanmasından veya bir dizi sosyal, siyasi, kültürel ve tarihi problemden ortaya çıkmaktadır. Oysa terörizm, kimi, nerede ne zaman ve nasıl vuracağı belli olmayan ve toplumda bir kaos ortamının yaşanmasını amaçlamaktadır (Demir, 2009: 78, 79).

Diğer taraftan küresel terörizmle mücadele çerçevesinde ABD ile AB’nin ortak girişimleri kendi bünyesinde bir çelişkiyi de barındırmaktadır. ABD’nin terörist faaliyetlerde bulunmakla suçladığı Irak, İran ve Suriye gibi ülkelere başta İngiltere, Almanya ve Fransa olmak üzere Avrupa devletleri tarafından kimyasal ve nükleer silah üretiminde kullanılacak teknolojik unsurlar transfer edilmektedir. Sonuçta etki gücü yüksek eylemler için gerekli en üst düzey teknoloji Batı’nın elindedir ve bu eylemleri gerçekleştiren gruplar bir biçimde bu teknolojiyi Batı’dan elde etmektedir (Gençtürk, 2012: 8).

Sonuç olarak küresel terör tehdidi nedeniyle birçok ülke başta kendi ulusları dahil olmak üzere başka ulusları güvenlik-özgürlük ikilemine sürüklemekte hatta kasıtlı olarak gerginlikler ortaya çıkarmaktadır. Öyle ki; demokrasi, demokrasiyi yıkmaya özgürlüğünü kapsamıyor veya ülkeyi bölme hürriyetini içermiyor ise terörle mücadele de insan hak ve özgürlükleri de göz önünde bulundurulmak zorundadır. Sonuçta terörizmin amacının özgürlüklerin kalkması, korku, endişe ve kaosun hâkim olmasını amaçladığı unutulmamalıdır (Demir, 2009: 92).

2.9 Küresel Etik Sorunu

Etik değerler insanlık tarihi kadar eskidir. Altın bir kural olarak insanların birbirlerine karşı ne yapması gerektiği ve karşı taraftan neler beklediği farklı dinler ve felsefi sistemler tarafından sorgulanmıştır. Farklı coğrafi şartlar, etnik kimlikler, dini inanışlar, cinsiyet farklılıkları, nesiller arası dönüşüm, teknolojik yenilikler, toplumların farklı yönetim yapıları insanlar arasında çoğu zaman uyuşmazlıklara yol açmıştır (Stückelberger, 2016: 25). Son yıllarda küreselleşme sürecinin hız kazanmasıyla yerel, bölgesel ve ulusal ölçekteki birçok etik konu küresel düzeye taşınmıştır. Bu noktada çevre kirliliği, terör, küresel ısınma, bulaşıcı hastalıklar, yoksulluk, göç ve krizler gibi birçok sorun küresel etik sorunlara dönüşmüştür. Bu sorunları küresel bir soruna dönüştüren olay insanların ve devletlerin ne istedikleri ile mevcut durumda ne yaptıkları arasında çok ciddi bir boşluğun bulunmasından kaynaklanmaktadır. Örneğin küresel ısınma konusunda insanlar hava durumunun bozulmamasını istemelerine rağmen karbon salınımları konusunda ne kadar hassasiyetli davrandıkları arasında ortaya çıkan boşluklar bu duruma örnek verilebilir. Mevcut durumda gelenek ve alışkanlıklar sorunlara küresel ölçekte bakmaya engel olabilir (Dower, 2005: 3). Bu noktada ülkeler bu tür küresel etik sorunları çözme noktasında gerekli çabayı göstermemekte, sorumlulukları birbirlerine yüklemek istemektedirler. Dünya ortak bir küresel mal olarak değerlendirildiğinde birtakım ülkeler küresel rantlar elde ederken bazı ülkeler küresel sömürüye maruz kalmaktadır.

Dünyanın içinde bulunduğu bu durum küresel ortak malların trajedisi durumunu da ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle küresel anlamda bir etik anlayış oluşturmak çok kolay görünmemektedir.

Çünkü küresel etik farklı toplumlardaki bireylerin kendi aralarındaki aynı zamanda devletlerin kendi aralarındaki etik ilişkilerin ortaya çıkardığı bir durumdur. Küresel etik küresel ölçekteki sorumluluklar ve yükümlülükler hakkında birtakım evrensel değerlerin ve normların birleşimi sonucunda oluşmaktadır. Dünya yoksulluğu, uluslararası yardım, çevre problemleri, güvenlik ve insan hakları gibi konular küresel etik açısından değerlendirilmektedir (Dower, 2002: 2). Küresel etik farklı kültürler, bölgeler, politik, ekonomik istemler, ideolojiler karşısında ortak bağlayıcı değerler, yol gösterici ilkeler etrafında uzlaşmaya önem veren aynı zamanda ortak değerlere verdiği önem ile toplumsal farkındalık oluşturmayı amaçlayan kapsayıcı bir kavramdır (Stückelberger, 2016: 26, 27).

Küresel etik insanın insan olması bakımından kutsal olduğu bilincine varmakla ortaya çıkabilir. Sadece bir toplumun etik sisteminin kendi başına küresel olması hem imkansız hem anlamsız hem de ideal olmayandır. Çünkü bütün toplumların etik değerleri göz ardı edilip tek bir etik sistem söz konusu olursa kimlik ve yabancılaşma sorunları ortaya çıkabilir ve uluslar ve toplumlar yozlaşmış olur (Aydın, 2004: 32). Küresel etiğin ortaya çıkmasında birçok neden sayılabilir. Bunlar; kültürel kaynaklar ve görüşler, duygusal deneyimler, tarih, din, gelenekler ve manevi değerler olarak ifade edilebilir. Fakat bunların içerisinde etiğe en yakın alan din olarak görülmektedir. Alman teolog Küng küresel etik sorunların oluşmasında dinlerin yozlaşmasına vurgu yapmaktadır. Bu noktada Konfüçyüsçülük, Budizm, Hristiyanlık, Müslümanlık gibi bütün inançların temelinde insani erdemleri barındıran ortak bir altın kural olduğundan bahsetmekte ve dinlerin mistik taraflarından daha çok yararlanılması ve bunların öne çıkartılmasına işaret etmektedir (Küng, 1997: 20). Bu noktada Küng'ün görüşleri açısından küresel etik konusundaki ilkeler şu şekilde ifade edilebilir (Sezgül, 2009: 507).

- ✓ Getirdiği çözümden daha büyük sorunlar ortaya çıkaran hiçbir bilimsel ve teknolojik ilerleme olmamalıdır.
- ✓ Yeni bir teknolojinin toplumsal ya da ekolojik zarara yol açmayacağını onaylayan otorite (hükümet ya da şirket) kanıtlamakla yükümlü olmalıdır.
- ✓ İnsan hakları ve kişisel onur korunduğu sürece ortak kamu yararı gözetilmelidir.
- ✓ İnsan türünün sürmesi gibi acil bir değer kişisel doyum sağlama gibi önemsiz bir değere göre önceliği olmalıdır.
- ✓ Ekosistem her durumda sosyal sistemden öncelikli ve üstün tutulmalıdır.

Gerçekten de günümüzün postmodern dünyasında küresel etiğin oluşması zor görünmektedir. Buna karşın Amerikalı psikolog Jonathan Haidt ise iyimser bir şekilde şunları söylemiştir. “Ahlak (etik) genetik evrimin olduğu kadar kültürel evrimin de bir ürünü olmasından dolayı bir veya iki nesil içinde önemli ölçüde değişikliğe uğrayabilir. . . teknolojik ilerlemeler yoluyla uzak diyarlarda yaşayan insanların akıbetiyle ilgili daha fazla bilgi sahibi olmamızla birlikte endişelerimiz de artar ve giderek barışa, etiğe ve dayanışmaya ihtiyaç duyarız” (Hulme, 2016: 192). Sonuç olarak küresel etiğin oluşmasında bireylerin etik davranış göstermeleri rasyonel ve irrasyonel süreçler sonrasında ortaya çıkacaktır. Dini ve etik sorumluluklar iç içe geçmediği sürece küreselleşmenin ortaya çıkardığı negatif dışsallıklar her ülkenin kendi menfaatleri çerçevesinde rant elde etmelerine yol açarak dünyadaki eşitsizlik ve yoksullukların çözümünde fasit bir daire oluşacağı anlamına gelecektir. Küreselleşmeye karşı irrasyonel bir şekilde karşı

çıkma yerine yönetilebilir ve sürdürülebilir bir küreselleşmenin sağlanmasında küresel anlamdaki etik değerler yol gösterici olabilir.

2.10 Küresel Sağlık Sorunu

Sağlık hizmeti ulusal (yerel) düzeyde özel faydaları olan tüketiminde rekabet olması ve hariç tutulabilme özelliklerinden dolayı piyasada da üretilen küresel kamusal maldır. Özellikle bulaşıcı hastalıklarla küresel anlamda mücadele edilmesi tüm insanlık için risk unsurlarının azalması anlamına gelmektedir (Mutlu, 2006: 58). Kamusal kötülerle mücadele tüm insanlık adına olumlu sonuçlar üretmektedir. Aksi takdirde Kelebek Etkisi uyarınca dünyanın herhangi bir yerinde ortaya çıkan bulaşıcı bir hastalık dünyanın temel bir problemine dönüşebilir.

Özellikle küresel sağlık malının etkin düzeyde sunulmaması yakın zamanda örneğin 1991'da Peru'da kolera, 1994'te Hindistan ve 1995'te Şili'de veba 1996'da Zaire ve Gabon'da ebola, 1998'de Hong Kong ve Çin'de asya gribi gibi hastalıkları ortaya çıkarmıştır. Salgınların çoğu kötü çevre şartlarının etkisi ile çoğunlukla az gelişmiş ülkelerde ortaya çıkıp yayılmaktadır. Bu durum bu tür dışsallıkların azaltılması için uluslararası ölçekte çözüm aranmasını ve kaynak tahsisini gerekli kılmaktadır (Mutlu, 2006: 58). Diğer taraftan küresel sağlık sorununa başka bir örnek de 2003 yılı baharında yaşanan Şiddetli Akut Solunum Yolu Yetersizliği Sendromudur (Severe Acute Respiratory Syndrome- SARS). Güney Çin marketlerinde satılan hastalıklı hayvanlar virüsü yerel düzeyde çalışan işçilere bulaştırmış ve hastalık hızlı bir şekilde diğer ülkelere de yayılmıştır. Bahar sonunda Toronto'da 39 kişi hayatını kaybederken 27.000 kişi karantina altına alınmıştır. SARS hızla kontrol altına alınmış olmasına rağmen 140 milyar dolar maliyete neden olmuştur (Kovancılar vd, 2007: 157, 158).

Küresel sağlık sorunu dünyadaki küresel yoksulluk sorununun hem nedeni hem de sonucu olarak görülebilir. Gelişmekte olan ülkelerde her beş çocukta birden fazlası mutlak yoksulluk içinde yaşıyor ve kötü beslenmeye karşı da kırılgan bir yapısı bulunmaktadır. Tahminlere göre gelişmekte olan ülkelerde, her 100 çocuktan 7'si 5 yaşından uzun hayatta kalamayacak, 50 çocuğun doğum kaydı yapılmayacak, 68 çocuk okul öncesi eğitim alamayacak, 17 çocuk hiçbir zaman ilkokula gidemeyecek, 30 çocuk büyüyemeyecek ve 25 çocuk da yoksulluk içinde yaşayacak. Özellikle yetersiz gıda ve hijyen koşulları, enfeksiyonları ve büyümenin engellenmesi riskini artırmaktadır. Bu nedenle 156 milyona yakın çocuk, beslenme yetersizliği ve enfeksiyon nedeniyle gelişimini tamamlayamamaktadır. Beslenme yetersizliği; kızamık, sıtma, zatürree ve ishale bağlı ölümleri %35 oranında artırmaktadır (Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu, 2014: 4, 5).

2030'a gelindiğinde yaşam kalitesinde artış olmak üzere daha iyi sağlık eğilimi beklenmektedir. 2030'a gelindiğinde HIV/AIDS, sarılık, solunum hastalıkları gibi bulaşıcı hastalıkların % 30 oranında azalacağı ölümlerin daha çok kalp krizi, kanser ve diyabet gibi bulaşıcı hastalıklardan kaynaklanacağı öngörülmektedir. Sahra altı Afrika'da ise bulaşıcı hastalıklardan dolayı ölümlerde azalma olsa bile sağlık bakım hizmetlerinin zayıf olması bulaşıcı olmayan hastalıkların artacağı öngörülmektedir. Aynı zamanda ilerleyen yıllarda çocuk ölüm oranlarında da çarpıcı düşüşler olacağı ortalama yaşam sürelerindeki artışın devam edeceği beklenmektedir. Buna karşın fakirlerle zenginler arasındaki ortalama yaşam süreleri farkları da artmaya devam edecektir (National Intelligence Council, 2012: 11,12). Sonuç olarak günümüzde sağlık küresel kamusal mal şekline dönüşmüştür. Küresel kamusal zararlar tüm dünyaya yayılırken tüm ülkelerin riskleri artmaktadır. Küresel dünyanın risklerine duyarsızlaşma herkes adına en kötü sonucun ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bu noktada devletlerin sağlık ve aynı zamanda sosyal güvenlik politikalarını da küresel gerçekleri dikkate alarak planlaması gerekmektedir.

3. Sonuç

Günümüz koşulları itibarıyla dünyadan hariç farklı bir gezegende yaşama fikri uzak görünmektedir. Bu nedenle küresel dünyanın gerçekleriyle yüzleşmek için vakit geç değildir. Küreselleşme dünyaya yeni fırsatlar sunarken ortaya çıkardığı negatif dışsallıklar nedeniyle tabiat fazlasıyla zarar görebilmektedir. Küreselleşme sürekli dünyayı reforme ederken tabiatın reforma yatkın bir nesne olmadığı açıktır. Bu yüzden reformlar ve tabiat arasındaki hassas dengeyi korumak gerekmektedir. Aynı zamanda ekonomik küreselleşmenin artan hızına karşı küresel anlamda oluşturulacak daha etkin siyasal kurumlar gerekmektedir. Fakat günümüzde küresel sorunlarla mücadele edebilecek küresel bir devlet bulunmamaktadır. Bu noktada çözümün önemli bir bölümü yine bireylere yüklenmektedir. Küresel sorunları bilişsel farkındalıklar oluşturarak etik değerlere sahip çıkarak, bilimin ve kolektif aklın ortaya çıkarılması sayesinde çözmek daha rasyonel görünmektedir.

Kaynaklar

- Aktan, C. C. ve Vural İ. Y. (2006) Globalleşme ve Maliye Politikasında Değişim, içinde: Coşkun Can Aktan, Dilek Dileyici, İstiklal Y. Vural, Kamu Maliyesinde Çağdaş Yaklaşımlar, Seçkin Yayıncılık, Ekonomi Kitapları Dizisi: 7, Sözkese Matbaacılık, İkinci Baskı, Ankara.
- Aktan, C. C. (2001) Yolsuzluklarla Mücadelede İyi Yönetim (Governance) ve Yönetimde Açıklık, Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Yayınları, 1-4 .
- Aktan, C. C. (2002) Gelir Dağılımında Adalet(siz)lik ve Gelir Eşit(siz)liği: Terminoloji, Temel Kavramlar, ve Ölçüm Yöntemleri, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, 1-21
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2004) Global Terör Sorunu, <http://www.canaktan.org/yeni-trendler/global-sorunlar/global-teror.htm> (17.9.2016).
- Algül, E. (2016) Türkiye İçin Çevre Politikaları, Pales Yayınları ,1. Baskı, İstanbul.
- Ar, K. N. (2016) Yirmi Birinci Yüzyılda Gelir Eşitsizliği Türkiye Örneği, JED / GKD 10:2, 1-16.
- Aslanoğlu, E. (2011) Küresel Ekonomik Kriz ve İktisat Politikaları, içinde: Gökçer Özgür ve Hakan Yetkiner, Zor Zamanlarda İktisat, Efil Yayınevi, Genel Yayın No: 108.
- Aydın, İ. H. (2004) Küreselleşmeye Ahlaki Bir Yaklaşım, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: 10, 15-36.
- Bilen, M. (2016) Küresel Servet Eşitsizliği: Piyasa veya Devlet Eksenli Çözümde İslam Ekonomisinin Konumu, Türkiye İslam İktisadı Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 17-35.
- Birleşmiş Milletler (2014) İnsani Gelişme Raporu Özet, İnsani İlerlemeyi Sürdürmek: Kırılganlıkları Azaltmak ve Dayanıklılık Oluşturmak. http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/hdr-2014.html (24.06.2016).
- Dasgupta, P. (2011) İktisat, Dost Kitabevi Yayınları, Kültür Kitaplığı: 108, İktisat: 3, Ankara.
- Değer, A. (2012) Son Küresel Kriz Sürecinde Dünyada ve Türkiye’de Gelir Dağılımı, Küreselden Yerele Türkiye Grubu, Raporu, 1-8.
- Demir, L. (2009) Küreselleşme ve Terör, T.C. Afyon Kocatepe Üniversitesi, S.B.E. Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Dower, N. (2002) Global Ethics, Institutional Issues Involving and Justice-Vo.1, <https://www.eolss.net/Sample-Chapters/C14/E1-37-02-04.pdf> (19.3.2016).

- Dower, N. (2005) Development and Globalisation: the Ethical Challenges, <https://msu.edu/unit/phl/devconference/DowerE&Dv3.pdf>, , (19.9.2016).
- Gemenne, F. (2015) İklim Uyum Stratejisi Olarak Göç, Dünyanın Durumu 2015, Sürdürülebilirliğin Önündeki Gizli Tehditlerle Yüzleşmek, Çeviren: Gülru Hotinli, WorldWatch Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Gençtürk T. (2012) ‘Terör Kavramı Ve Uluslararası Terörizme Farklı Yaklaşımlar’, Başkent Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Ghose, A. K., Majid, N. Ernst C. (2010) Küresel İstihdam Sorunu, Efil Yayınevi , Genel yayın No: 50, Eflatun 1.Basım.
- Heywood, A. (2013) Küresel Siyaset, Çevirenler: Nasuh Uslu ve Haluk Özdemir, Adres Yayınları, 1. Baskı.
- Hulme, M. (2016) İklim Değişikliği Konusunda Neden Anlaşmıyoruz?, Çeviri: Merve Özenç, Alfa Basım, İstanbul.
- IMF (2016) Corruption: Costs and Mitigating Strategies, IMF Staff Discussion Note, Fiscal Affairs and Legal Departments.
- İçduygu, A. , Erder S. , Gençkaya, Ö. F. (2014) ‘Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus-devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere’ MiReKoç Proje Raporları TÜBİTAK 1001_106K291, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi, İstanbul.
- Kovancılar, B., Miynat M., Bursalıoğlu S. A. (2007) Kamu Maliyesinde Küresel Değişimler, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Krastev, I. (2010) “Olmalı”nın “Olabilir” Anlamına Gelmediği An: Yolsuzluk Karşısı Washington Uzlaşmasının Ortaya Çıkışı, İş Ahlakı Dergisi, Cilt Volume 3, Sayı Issue 6, 11-34.
- Kurtoğlu, R. (2017) Küresel Ekonomik Kriz ve Yeni Dünya Düzeni, Destek Yayınları, İstanbul.
- Küng, H.(1997) A Global Ethic in an Age of Globalization, Business Ethics Quarterly, Vol. 7 No.3 Jul. 17-31.
- Lawton, S. J. (2011) Demographic Change and the Environment Twenty-ninth Report.
- Montgomery S. L. (2014) Küresel Enerjiye Yön Veren Güçler, 21.yüzyıl ve sonrası Çeviren: Evra Günhan Şenol, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları 637, Salmat Basım Yayın, Ankara.
- Mutlu, A. (2006) Küresel Kamusal Mallar Bağlamında Sağlık Hizmetleri ve Çevre Kirlenmesi: Üretim, Finansman ve Yönetim Sorunları, Maliye Dergisi, Sayı: 150, 53-78.
- Nakhoul, T. E. (2014) ‘Uluslararası İşgücü Göçü ve Türkiye’, T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi Ankara.
- National Intelligence Council (NIC) (2012) Global Trends 2030: Alternative Worlds, A Publication of the National Intelligence Council, https://www.dni.gov/files/documents/GlobalTrends_2030.pdf (25.3.2016).
- Özdemir, S. (2007) Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, İstanbul Ticaret Odası Yayın No: 2007-57, İstanbul.
- Renner, M. (2015) Modern Tehditlerin Tohumları, Dünyanın Durumu 2015, Sürdürülebilirliğin

- Önündeki Gizli Tehditlerle Yüzleşmek, Çeviren: Gülru Hotinli, WorldWatch Enstitüsü, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım İstanbul.
- Rodrik, D. (2011) Akıllı Küreselleşme, Küresel Piyasalar, Devlet ve Demokrasi Neden Birlikte Var Olamazlar?, Çeviren: Burcu Aksu, Efil Yayınevi, Yayın No: 112, Ayrıntı Basımevi, Ankara.
- Sachs, W. (2007) Çevre, içinde: Sachs, Wolfgang, Kalkınma Sözlüğü Bir İktidar Olarak Bilgiye Giriş, Editör: Wolfgang Sachs, Çeviren: Oktay Etiman, Özgür Üniversite Kitaplığı: 66, Maki Basım Yayım, 1. Baskı, Ankara.
- Savaş, V. F. (2012) Küresel Finans ve Makro İktisat, Efil Yayınevi, Eflatun Basım Yayım. Genel Yayın No: 154, 1, Ankara.
- Schwab, K. (2016) Dördüncü Sanayi Devrimi, Çeviren: Zülfü Dicleli, Optimist Yayın No: 423, İstanbul.
- Sezgül, İ. (2009) Küreselleşme, Neo-Liberalizm ve Etik, Türk Bilim Araştırma Vakfı, Cilt: 2 Sayı: 4, 504-509.
- Stiglitz J.E (2017) Stiglitz Raporu, Küresel Kriz, Parasal ve Mali Reform Önerileri, Akılçelen Kitaplar, Ankara.
- Stükelberger, C. (2016) Global Ethics, Scenarios for the Future, içinde: Global Ethics for Leadership, Values and Virtues for Life, Editors: Christoph Stükelberger, Wate Fust, Obiora Ike, Globethics.net
- Taşar, O. (2009) Devlet-Ekonomi İlişkisi Ekseninde Küresel Kriz ve Türkiye, Kamu-İş; C:10, S:3/, 73-102.
- Turan E. (2014). Kamu Yönetiminde Yolsuzluk Olgusu, TASAV, Rapor No: 13.
- United Nations (2015) World Population Prospects, Volume II: Demographic Profiles, Department of Economic and Social Affairs Population Division, https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/Files/WPP2015_Volume-II-Demographic-Profiles.pdf (24.3.2016).